

Reformasjonsmarkering, Bergen Domkirke, 29.10.17

Tekst Joh 1,16-18 / Rom 1, 16-17 / Sal 46

En student ved ett av lærestedene her i byen sa nylig til en av sine lærere: «Det viktigste i kristendommen er å gjøre så godt man kan – og vise nestekjærlighet. Den som lever slik, vil bli lønnet i evigheten.»

Denne karen var både døpt og konfirmert. Han hadde fulgt skolen KRLE-undervisning og hadde et godt hode. Og dette var det som satt igjen. Han traff ikke akkurat blink.

Nå er jo selvsagt det å gjøre så godt man kan – og vise nestekjærlighet - utmerkede saker. Men selve kjernen i kristendommen, evangeliet, er det ikke. En slik oppfatning likner mer på ordtaket «Enhver er sin egen lykkes smed» - opphøyet til gudommelig prinsipp, og forlenget inn i evigheten.

«Enhver er sin egen lykkes smed» slik er det mellom oss, både på skolen, i arbeidslivet og i det sosiale fellesskapet. Den som har gode evner, investerer arbeid og innsats, får sin velfortjente lønn. Mens den som ikke har like mye å fare med, som sluntrer unna og kanskje også roter ting til både for seg selv og andre, går det dårligere med.

Hvis dette skulle være det sentrale i kristendommen - «å gjøre sitt beste» - hvem kan da bli stående for Gud? Hvem kan da ha håp om frelsen og det evige liv?

Mannen som startet reformasjonen, Martin Luther, slet selv med dette spørsmålet: Hvordan kan jeg holde mål for Gud, og bli stående som rettferdiggjort for ham? Finnes det rett og slett en nådig Gud?

Nå visste Luther bedre enn å tro at han var sin egen lykkes smed, at alt var opp til ham. Han visste Gud at alt begynner med Guds nåde. Men han hadde lært at hans egen innsats langt fra var uvesentlig.

Nåden som ble gitt i sakramentene, skulle gjøre sin gjerning i mennesket. Nåden var en «samarbeidende nåde» (*gratia cooperans*), der mennesket var kalt til å samarbeide med nåden slik at det kristne livet fikk vokse fram: Gode gjerninger, bønnelser og bønner. Så ville Gud gi mer av sin nåde, hvilket igjen ville føre til vekst i troen og kjærligheten ... osv.

Langs denne prosessen ville man da forhåpentlig kunne bli stående på Dommens dag – slik at men fikk komme inn i saligheten etter et kortest mulig opphold i skjærsilden.

Langs denne veien fant Luther ingen fred. For hvordan kunne han vite at han leverte sin del av dette samvirket slik det krevdes? Selv om hans liv som munk i klosteret var forbilledlig (i hvert fall i følge ham selv) så visste han at hjertet ikke var helt med. Motivene var ikke rene. Han gjorde jo ikke dette bare av kjærlighet til Gud og nesten, men også for sin egen del, for å vinne fortjeneste for Gud.

For Luther ble det nettopp det ordet vi hørte lest fra Romerbrevets første kapittel som satte ham fri: *Jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror, jøde først og så greker. For i det åpenbares Guds rettferdighet av tro til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro. (Rom 1,16 f)*

Guds rettferdighet – som Luther strevde for å vinne, kunne altså ikke vinnes langs gjerningenes vei. Den var ikke lønn for strevet, men en gave som ble gitt av Guds nåde til hver som tror. Kristus har gjort alt, jeg skal bare ta imot Guds rettferdighet i tro, og takke for den. Dette var det gamle evangelium som Luther gjenoppdaget.

II

Dessuten var det en ting til som ble viktig for Luther: Gud var til å stole på.

Som augustiner munk hadde han nemlig blitt opplært i en filosofisk tradisjon som opererte med et skille mellom Guds absolutte makt og vilje i sin frihet på den ene siden og Guds åpenbarte ord og vilje i Kristus og i Bibelen på den andre siden.

Etter denne tankegangen var Gud var i sin absolutte makt fri til å gjøre hva han ville, og derfor på et vis uberegnelig. Denne uvissheten kunne føre mennesket til fortvilelse.

Luther ble derimot stående med dette: Gud har åpenbart oss seg selv og vist oss sitt hjerte i evangeliet som vi leser i Skriften. I Kristus ser vi at Guds kjærlighet er som «glødende bakerovn». Her møter vi en gud vi kan stole på! Når vi kommer i tvil, og det gjør vi, så skal vi

se på Kristus, og ikke frykte at Gud kanskje kan gjøre noe helt annet enn det han viser oss i sin sønn.

Det samme har vi hørt i evangelieteksten i dag: *Av hans fylde har vi alle fått, nåde over nåde. For loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus. Ingen har noen gang sett Gud, men den enbårne, som er Gud, og som er i Fars favn, han har vist oss hvem han er.* (Joh 1, 16-18)

Alt dette kunne Luther sammenfatte i disse slagordene: Nåden alene / Troen alene / Kristus alene / Skriften alene.

Slik lyder evangeliet etter Luther. Nei, det er ikke hans evangelium, men Det nye testamentes. Men han fikk gjenoppdage det gjennom sin kamp.

Det er et frigjørende budskap også til oss i dag: Du er ikke din egen lykkes smed. Din lykke har Gud smidd i Kristus – en gang for alle. Og ingen ting av det du gjør rett eller galt i livet kan endre på det.

III

På forsiden av gudstjenesteprogrammet i dag ser dere Ludvig Cranachs berømte alterbilde fra Stadtkirche i Wittenberg. Det sammenfatter mye av det sentrale ved reformasjonen. Her ser vi mennesker samlet rundt nådens midler, rundt de stedene der Guds nåde deles ut: Dåpen / Nattverden / Skriftemålet. Til grunn for det hele er forkynnelsen av den korsfestede Kristus, som vises helt nederst.

Alle disse stedene møter Gud oss med nåden, og den er ubetinget, uten krav for Kristus har gjort alt. Dette er reformasjonens gave.

Men denne medaljen har også en bakside. I kjølvannet av dette evangeliet har nemlig lutheranere begynt å tro at når Kristus har gjort alt, så behøver jo ikke vi å gjøre noe. Vi behøver ikke en gang å gå til gudstjenesten, men kan heller gå tur og tenke på Gud i naturen (men det gjør vi jo ikke). Ei heller trenger vi bruke nattverden – for ikke å snakke om skriftemålet.

Dette er en tragisk feilutvikling. Og siden denne søndagen også er bots- og bededag, må vi som lutherske kristne ta et oppgjør med en slik tankegang som åpenbart har bredt seg utover landet.

Evangeliet er at alt avhenger av Gud, og derfor kan vi senke skuldrene og ta imot det Gud vil gi oss. Det forvrengte evangelium sier at alt avhenger av Gud, og derfor kan vi senke skuldrene og glemme det hele.

Men troen har en praksis. Nåden skal tas imot – og leves i. Troen er jo utrolig. Vi trenger derfor å høre evangeliet igjen og igjen. Vi trenger å møte de andre som tror, og utsette oss selv for det hellige møtet med Gud. Ellers blir Gud og troen langsomt uten betydning for oss. I følge en meningsmåling sier 78 % av nordmenn at religion ikke er viktig for dem.

Når lutheranere slutter å tro er det sjelden fordi de har trosvansker, men snarere fordi de sovner.

Se på disse menneskene på alterbildet! De gjør jo noe. De går til møteplassene. De bruker nådemidlene.

I Tyskland er det i dag omtrent like mange katolske som evangeliske kristne. Men det er tre ganger så mange som går til katolske enn til evangeliske gudstjenester. Lutherdommen har dessverre bidratt til sekularisering av kirken innenfra. Det ville ikke Luther likt.

Denne bedrøvelige feilutvikling innen lutherdommen skal vi la oss utfordre oss av i dag. Vi trenger å lære av en mer katolsk måte å forholde oss til kirken på: Her i kirken er nådens midler, og dem trenger vi! Her er troens rom, her møter vi hverandre og her gir vi Gud den ære Gud skal ha. Derfor hører vi hjemme her, og derfor går vi hit.

IV

Men takknemligheten, og ikke boten, skal få det siste ordet i denne prekenen. For først og fremst er dette en dag for å takke for det evangelium som Luther gjenopplaget: Gud er ikke slik som vi tror. Han elsker oss ikke mer når vi lykkes, og mindre når vi roter det til. Den følelsen sitter utrolig dypt i oss alle. Men det er ikke en følelse skapt av evangeliet.

Gud er den gode far som, når han ser barnet komme hjem full av skitt og med ødelagte klær, ikke sier: «Nei, nei – hvordan kunne du...»

Gud sier derimot: «Der er du jo. Så godt å se deg. Kom hit og sett deg på fanget. Men oi ... her er noe blitt ødelagt. Ja ja, det tar vi etter hvert. Det ordner vi.»

Evangeliet om nåden som vi feirer i dag er i sin kjerne dette: Gud blir aldri klok av skade.